

Радован М.
МАРИНКОВИЋ

КНЕЗ ДРАГИЋ ИЗ ЛОЗНИЦЕ (1766–1826)

УДК: 34:929 Атанацковић Д. (093.2)

АПСТРАКТ: Када је почетком 1824. године у Чачку основан суд нахија Рудничке и Пожешке – магистрат, један од његових чланова био је кнез Драгић Фанасијевић (Атанацковић). Он је био судија за Пожешку нахију. Успостављањем овог суда постављен је темељ правосуђу у Чачку после Другог српског устанка, а кнез из Лознице, родоначелник Драгићевића у овом чачанском селу, први је нама познати судија. Пошто тада у Србији није било закона, свакако да је судио по налозима књаза Милоша Обреновића, поштујући норме обичајног права. На дужности није дуго остао – умро је у децембру 1826. године. У овом раду расветљавају се основни подаци из његовог животописа.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Чачак, Лозница, кнез, нахија, суд.

Када буде писана историја правосуђа у Чачку, у њој ће незаобилазно место припасти кнезу Драгићу из чачанске Лознице – постао је први судија када је основана правосудна установа (магистрат) у овој вароши. О томе је обор-кнез Пожешке нахије Василије - Васа Поповић известио, из Чачка, 4. марта (по старом календару) 1824. године, књаза Милоша Обреновића, који је тада столовао у Крагујевцу:

„Сијателњејшиј и нам Милостивиј Государ!

Ми смо по вашем високом налогу из Крагоевца овде здраво дошли, и по вашој части из обе Наие срезкии кнезова и селски кметова саставили и пред народом устро... (нечитко) новог Суда Вашу високу заповест објавили; који су драговољно саслушавајући примили; и овде смо новоименовате кнезове наместили. За Рудничку Нахију из Брезне Васиља Милојевића, а из Пожешке села Лознице, Драгића Фанасијевић[а]. Са овом погодбом до Вашег далшег о њима промишљенија, ова два Кнеза да држе два пандура и једног коначког служитеља. Из свију овиј пет персона... (оштећено) или сте годишњу плату и [х]рану и прочег ниовог што би трошка било за 2500 гроша, и они су се с овом погодбом благодарећи Вашему Сијателству задовољниј показали; но и од наше стране нећеју бити забораљени. Овде смо им кућу нашли и намештају се какоће у вилајету народне послове радити. Самоће један печат требовати а можное да ће се и онај стариј из овог места код Вас моћи наћи...“¹

Из овог извештаја наслућује се да је можда и раније у Чачку постојао некакав суд, али изворни документи о томе не постоје.

1 Књажевска канцеларија / Нахија пожешка 1815–1839, приредио Данило Вуловић, Државна архива НР Србије, Београд, 1953, 146.

Не зна се, пошто нема докумената (или ми нисмо до њих дошли), како је судио и пресуђивао кнез Драгић. Највероватније су основу за његова пресуђивања чинила упутства добијана од књаза Милоша Обреновића, а да је основни закон био народно обичајно право поштења, правде и правичности.

Штуре податке о овом судији укlesaо је непознати каменорезац обликујући његов надгробни споменик – танку плочу од гранита (мермера), који су током рекогносцирања терена чачанске општине и пописивања непокретних културних добара, пронашли стручњаци Народног музеја у Чачку 1979. године. Биљег се налазио на Горњем лозничком гробљу које се стере источном страном брега лево од пута Чачак – Гуча у подножју планине Јелице, уз саму зграду некадашње кафане породице Драгићевић. Гробље је неограђено и делом запуштено, а већи број старих споменика је померен, почупан и оборен на земљу или поломљен да би уступио место новим – од гранита. Ипак, још увек се чувају неки масивни надгробни каменови од пешчара без епитафа, са грубим ликовним представама глава покојника и крстовима; неки су од студеничког мермера, а на неколицину су урезани и основни подаци о покојницима. Музеалци су 1979. године снимили и преписали епитафе са најзначајнијих гробних белега у овом покопалишту мртвих.

Том приликом снимили су и записали епитаф са једног старог (посматрајући текст, најстарији у овом гробљу) мраморног споменика – танке надгробне плоче издуженог паралелопипедног неправилног облика, на чијем је горњем делу ликовна представа плитко урезаног крста; других орнамената на њему нема. Плоча је свакако покривала гроб покојника. Музеалци су констатовали да је померена, али нису нашли место на коме се првобитно налазила. Нису пронашли остатке (ако је уопште постојао) уздупченог обелиска (основног споменика). У плочу је, испод ликовне представе крста, урезано:

ЗДЕ ПОЧИВАЕТЪ РАБЪ БОЖИИ ДРА
ГИЧЪ АТАНАЦКОВИЊ ЖИТЕЛ ЛОЗНИЧ
КНИ БИВШИ КНЕЗЪ СУДА НАЈЕ ПО
ЖЕШКЕ ПОЖИВИ 60 ГОДИНА А
ПРЕСТАВИСѦ ДЕЦЕМБРИА 1826
И ПОСТА^ИИИ БИЛЕГЪ СЕЈ СИНЪ
НЪГОР НИКОЛА И СИНОВАЦ ИЛИЈА
АБТѦ 1827

Из епитафа се сазнаје да је рођен 1766, да је живео 60 година, да је био кнез суда Пожешке нахије, да је умро 9. децембра 1826, а да су му у наредној години споменик подигли син Никола и синовац Илија.

* У преводу на савремени језик епитаф гласи:

„Овде почива раб божи Драгић Атанацковић, житељ лознички, бивши кнез суда Нахије пожешке. Поживи 60 година, а престапи се 9. децембра 1826. и поставише белег овај његов син Никола и синовац Илија године 1827.“

Драгић није рођен у Лозници. По предању, из племена Бјелопавлића у Црној Гори, мајка је њега и брата му Лаза донела у Лозницу у бисагама. Село тада није било превише насељено. Драгићеви и Лазови потомци, по именима родоначелника, носе презимена Драгићевић и Лазовић. И данас их има у овом селу.²

Са звањем кнеза овај Драгић се у Лозници помиње у тевтеру чибука 1824. године³ као власник ситне стоке – 63 грла оваца и коза. Нема га у чибучком тевтеру из 1822.⁴ У овом старијем тевтеру пописани су Лазовићи: Никола, који је имао 90, и Илија, поседник 60 оваца и коза. Вероватно су то они који су му подигли надгробни споменик 1827. године. Ако је ово тачно, онда би уз кнеза Драгића пристајала три презимена: Фанасијевић, Атанацковић (Атанасковић) и Лазовић. Изворно је, ипак, Атанацковић, како је уклесано у надгробни биљег, а Фанасијевић се појављује вероватно грешком писца документа или онога који је тај документ прочитао. Ако је право презиме Атанацковић, онда му се отац (или деда) звао Атанацко - Танаско.

Свакако да је, чим је постављен за нахијског судију, имао посебне заслуге, а био је и обор-кнез среза трнавског, али не и вароши Чачка. Основана је претпоставка да су те заслуге из учешћа у Другом (свакако и Првом) српском устанку (1804, 1813. и 1815). Истина, потомци нису добили споменицу за његово учешће у Другом српском устанку које су додељиване од стране кнеза Михаила Обреновића 1865. године приликом прославе пет деценија од почетка војевања на Турке 1815. под предводителством Милоша Обреновића. Уосталом, познато је да многи устаници нису примили Таковски крст са дипломом (живи), ни медаљу са дипломом (потомци). Једноставно, услед немарности пописивача (власти!), нису уписани у одговарајуће спискове. Неки, чак, као војвода Рако Левајац из Мојсиња, нису ну заслужници. Поред немара, у обзир треба узети и заобилажење оних устаника и њихових породица који су се супротстављали апсолутистичкој владавини Обреновића. Међутим, ово друго не односи се на кнеза Драгића – он је био властан човек Обреновића, чија је владавина доводила до буна и других видова отпора народа.

Кнез и судија Драгић Атанацковић се у то уверио у петак уочи Васкрса 1825. године када су у Чачку сељаци од Турака тражили заштиту од носилаца српске власти!⁵

Већ у наредној години кнез Драгић је умро. Василије – Васа Поповић је о томе 8. децембра (по старом календару) 1826. године известио књаза Милоша Обреновића: „Всепокорнеише чрез Писма овог јављам Вам, дајесе ове ноћи Кнез Драгић Атанасковић Член Магистрата овдашњег у вечност преселио, кои је више от 7 Дана т. ј. от 2 го с: м: боловао јест; Смрт његова и мене је у сожаление

2 Божидарка Филиповић, *Моје успомене*, приредио Милутин Јаковљевић, у: *Изворник*, грађа Међуопштинског историјског архива, 6, Чачак, 1989, 201–219.

3 *Чибучки тевтер из 1824. године*, приредио Радош Ж. Мацаревевић, у: *Изворник*, грађа Међуопштинског историјског архива, 6, Чачак, 1989, 6.

4 Исто, 5, Чачак, 1988, 5–6, 19.

5 Види прилог.

привела. Тело његово матери Земли данас предано бити хоће, В[јечна] [му] П[амјат] да буде му.“⁶

И поред тога што је био челник власти и судија у тешком времену, и поред чињенице да се тада народ злопатио и због тога што је власт била осiona, кнез Драгић Атанацковић се показао као знаменит човек, посебно као утемељивач судијске власти у Чачку и околини.

О Николи, сину кнеза Драгића, нема података. Илија Лазовић је после 1835. године био сеоски кмет. Али, други његов син, Милија Драгићевић, био је истакнута личност свога доба. Рођен је крајем Првог српског устанка или средином друге деценије XIX века. Основну школу је завршио у Чачку, а војно школовање наставио у Русији. Старешински је брзо напредовао и стигао је до чина мајора, а од 7. септембра 1841. године био је привремени окружни начелник, а потом и стални. Био је оснивач и председник „Дружства Читања Србско – Словенских новина“ у Чачку од јануара 1848. Те године предводио је делегацију Чачанског округа на Петровској скупштини у Крагујевцу. Умро је од колере у ноћи између 10. и 11. јула (по старом календару) 1849. године. Као уважени грађанин сахрањен је у порти Чачанске цркве. После тога се његова супруга Јелена преселила у Београд.⁷

Прилог

Отпор носиоцима власти

У петак уочи Васкрса 1825. године народ је у Чачку, пред изаслаником београдског везира, изразио огорчење због тираније носилаца власти, оличене и у среском кнезу и судији Пожешке нахије Драгићу Атанацковићу.

Наиме, тога дана у Чачку се обрео везиров изасланик да би народ упознао са садржином бурунтије турског челника. Тражио је да се народ окупи, а варошки кнез Гаврило – Гача Пржић молио је да се то не чини, пошто је тога дана био „дернек па има људи пијани“. Ипак су изасланик и Мехмед-ага Терзић, представник турске власти у вароши, наредили да се скупи народ који се већ разилазио из вароши.

Пред „вилајет“ су изашли: срески кнез Драгић из Лознице, кнез Филип Тајсић из Пухова, варошки кнез Пржић, свештеник Симо и други званичници, носиоци власти.

Када је бурунтија прочитана, ага Терзић је питао:

– Станите, рајо, да кажете има ли од кога зулума?

Први се јавио Радосав Протић из Гуче, који је кнезовоа Драгачевом пре Првог српског устанка (касније је спасавао људе после пропасти устанка (1813)

6 Исто 1, 214. Види се да је боловао седам дана.

7 Мирко Дрманац, *Мајор кавалер Милија Драгићевић у: Глас библиотеке*, 14, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“, Чачак, 2007, 159–171. Није пронађен његов надгробни споменик.

и Хаџи-Проданове буне (1814), подмићујући Турке новцем, а био је 1815. године и изасланик Милоша Обреновића на некаквим преговорима у Цариграду):

– Аман, честити девлету! Светло сунце! Што сте зажмурили, те своју рају не видите. Дајте нам адалет Мустај-пашин!

Мислио је на време пре Првог српског устанка када је у Београду столовао либерални везир Мустафа-паша, запамћен по релативно добрим поступцима према Србима.

Протић је тада позвао Јаћима Котуровића из Заблаћа да каже шта га боли.

На то се огласио кнез Филип Тајсић из Пухова:

– Радосаве, црњосаве, шта то говориш, што не ћутиш?

Протић се развикао:

– Кнеже Филипе! Има двадесет година од када ти мене шуткаш, а сад ћу говорити да ћете ме за језик обесити.

Котуровић је био нарочито гласан:

– Од зулума не можемо живети! Дрвеним ралицама оремо, а дрвеним мотикама копамо.

Гневно се огласио Михаило Куреп из Балуге:

– Аман, светла господо! Ја сиротињи адалет дајте, јали кажите да у воду скачемо од наших зулумћара! Порез дајући, пропадосмо. Ја имам осам волова, па ни орати ни копати не даду, већ ме у 'ајдуке терају.

Станко Аница, предак данашњих Станковића у Придворици, посебно је нагласио:

– Аман, светла господо! Скидајте нам зулум који нам је тежак од сваке руке. Велики је порез, не можемо издржати!

Симеон Звркета из драгачевских Негришора, јунак из оба српска устанка, „викао је на правитељство српско“:

– Појасеве и зубуне са нас узимајући себи атове и рактове, а на жене бисер и дукате ударајући!

Нахијски кнез Василије – Васа Поповић и други носиоци власти, свакако и кнез Драгић из Лознице, одмах су похапсили „зломисленике“ и послали их књазу у Крагујевац. У пропратном извештају описали су их као опасне људе, уз истицање да кнез Василије – Васа Поповић намерава да Курепа, Аницу и Котуровића, као скорашње досељенике, протера. Јерезан је био и према Протићу из Гуче, који је био оцаковић – кнез у време турске управе.⁸

Од „зломисленика“ највише суровости показано је према Звркети који је осуђен да буде убијен и да се његово тело у Негришорима постави на „коло“ (точак натакнут на колац за трпање сена у велики стог).⁹

8 Исто 1, 170–173.

9 Девлет – влада, адалет – правда, зубун – горња хаљина без рукава, ат – коњ, ракт – накит за коње, правитељство – власт, влада.

Ради лакшег разумевања, правопис је, али не и језик, у овом прилогу осавременен.

Duke Dragic from Loznica (1766–1826)

Duke of Pozega-Cacak Region Vasilije-Vasa Popovic reported to Duke Milos Obrenovic on 4th March (by the old calendar) 1824, that following his order he established one common court for two Regions – Rudnik and Pozega – Cacak with the seat in Cacak. A judge from Rudnik District was Vasilije Milojevic from Brezna, and from Pozega – Cacak it was Dragic Fanasijevic (on his monument the surname is Atanackovic). That was the beginning of modern jurisdiction in Cacak. Dragic Fanasijevic (Atanackovic) was born in 1766 in Loznica. He was the founder of the family Dragicevic in this village. Apart from being a judge he was also a district duke (Trnava District), but not of the town Cacak. One representative of the ruling authorities, but not for a long time as he died after a short time as Vasilije- Vasa Popovic reported to Duke Milos Obrenovic on 8th December, (by the old calendar) 1826. He was buried on the upper graveyard in Loznica where a monument was built with elementary biographical data.

Data from the monument and preserved documents are in this paper to point out the role and importance of this man as a judge and duke.

Radovan M. MARINKOVIC

Le prince Dragic de Loznica (1766–1826)

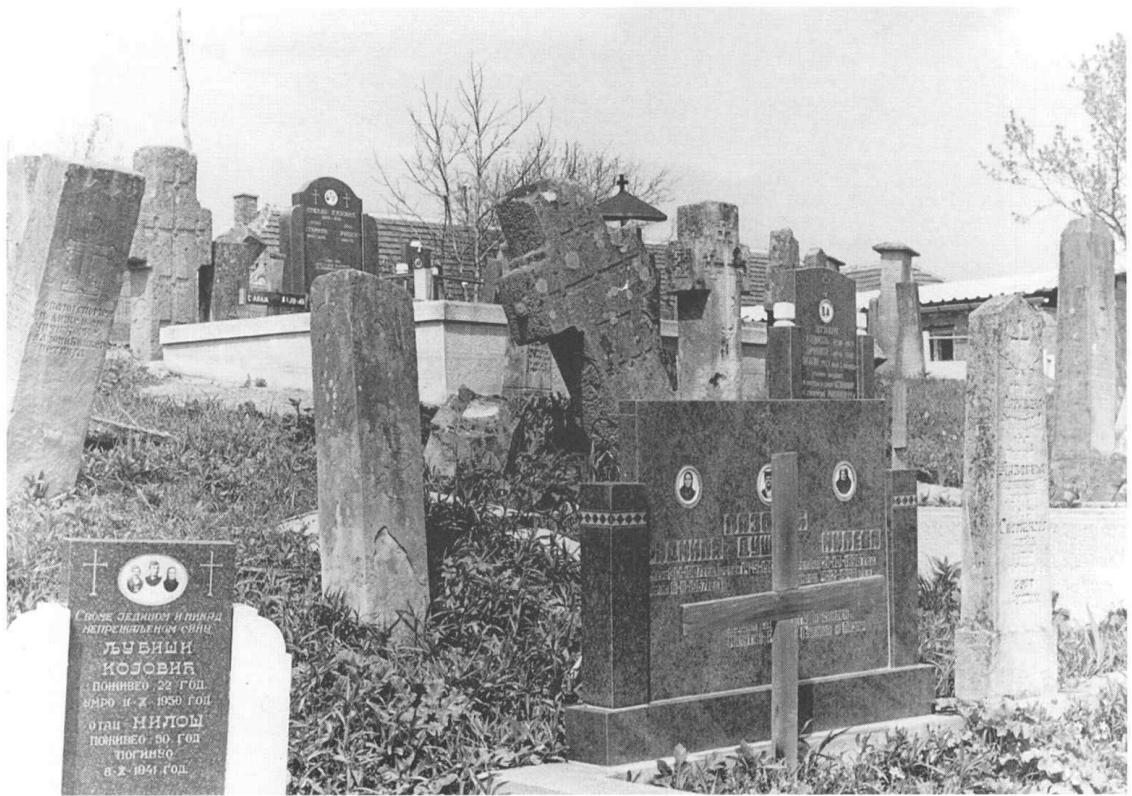
Le prince du district de Pozega / Cacak Vasilije-Vasa Popovic avisa le 4 mars (selon l'ancien calendrier) de l'année 1824 le prince Milos Obrenovic qu'il a établi, sur son ordre, à Cacak un tribunal commun pour deux districts – celui de Rudnik et celui de Pozega / Cacak. Le juge du district de Rudnik fut Vasilije Milojevic de Brezna, et celui de Pozega / Cacak – Dragic Fanasijevic (sur son monument funéraire figure le nom – Atanackovic). Et, cela représente le commencement du pouvoir judiciaire moderne à Cacak. Dragic Fanasijevic (Atanackovic) naquit en 1766 à Loznica. Il fut le premier titulaire du nom de famille des Dragicevic d'aujourd'hui dans ce village de Cacak. Il fut aussi, conjointement avec l'accomplissement des devoirs juridiques, le prince du canton (canton de Trnava), mais pas de la ville de Cacak. Par conséquent, un des titulaires du pouvoir, mais pas pour longtemps, puisqu'il mourut, après une brève maladie, sur quoi le 8 décembre (d'après l'ancien calendrier) de l'année 1826 Vasilije – Vasa Popovic informa Milos Obrenovic. Il fut enterré dans le Haut cimetière à Loznica, où fut dressé un monument funéraire avec ses données biographiques élémentaires.

Les renseignements provenant des monuments funéraires et ceux provenant des documents conservés furent introduits par l'auteur dans cet ouvrage, faisant ressortir l'importance de cet homme aussi bien comme suppléant du prince que comme juge.

Radovan M. MARINKOVIC

1 – Надгробни споменик, најстарији датирани споменик у Горњем лозничком гробљу.
Измештен је са првобитног места тако да се не зна да ли је имао још неки део.

2 – Горње лозничко гробље (налази се са леве стране пута Чачак – Гуча)